

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา

หลักสำคัญในการทำนิติกรรมและสัญญาคือ หลักอิสระในทางแพ่ง (Private Autonomy) และหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ซึ่งมีรูปแบบที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมคือ หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) โดยบุคคลทุกคนมีอิสระที่จะตกลงทำสัญญากับบุคคลใดก็ได้ และสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของสัญญา และแบบของสัญญาได้เอง โดยกฎหมายจะเข้าไปจำกัดเสรีภาพในการแสดงเจตนาบางกรณี เช่น ความสามารถของบุคคล แบบ วัตถุประสงค์ เป็นต้น แต่บุคคลก็มีเสรีภาพในการแสดงเจตนาที่สามารถที่จะตกลงกันให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายก็ได้ ถ้ากฎหมายในเรื่องดังกล่าวมิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จากหลักการดังกล่าวจึงทำให้เกิดมีการตกลงทำสัญญากันของบุคคลที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะในการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน มีสัญญาเกิดขึ้นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นเอกเทศสัญญาหรือสัญญาที่มีชื่อ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และสัญญาอื่นที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือเรียกว่าสัญญาไม่มีชื่อนั้นเอง

สัญญาลิสซิง เป็นสัญญาไม่มีชื่ออย่างหนึ่ง และไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจลิสซิง เป็นธุรกิจประเภทการบริการจัดหาเงินทุน (Financing) โดยฝ่ายที่ต้องการทรัพย์สินที่เป็นเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่างๆ ในการประกอบกิจการแต่ไม่มีเงินลงทุนซื้อ ได้ไปติดต่อขอให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจ หรือสถาบันการเงินให้เป็นผู้ลงทุนซื้อทรัพย์สิน ที่เป็นเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่างๆ มา แล้วทำสัญญาให้ฝ่ายที่ต้องการใช้ทรัพย์สินนั้นเช่าทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ โดยชำระค่าเช่าเป็นรายเดือน และเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าแล้ว ก็สามารถมีสิทธิตัดสินใจซื้อและเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่เช่าได้ ในราคาที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า ซึ่งราคาที่ซื้อขายกันนั้นจะมีมูลค่าน้อยกว่าราคาทรัพย์สิน โดยสัญญาดังกล่าวนั้นเรียกว่าสัญญาเช่าแบบลิสซิง หรือสัญญาลิสซิง

ในประเทศไทยมีการประกอบธุรกิจลิสซิง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ต่อมาได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามความต้องการใช้เครื่องจักรของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม แต่เนื่องจากธุรกิจลิสซิงเป็นเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้น อีกทั้งผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิงมักจะประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อควบคู่กันไปด้วย จึงทำให้เกิดความเข้าใจว่า สัญญาลิสซิง คือ สัญญาเช่าทรัพย์สินและสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งการเช่าทรัพย์สินและการเช่าซื้อมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย แต่กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิงไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ และไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2534 ได้มีประกาศของกระทรวงการคลัง และประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง เงื่อนไขการอนุญาตให้บริษัทเงินทุนประกอบกิจการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิง โดยประกาศดังกล่าวได้กำหนด ความหมายของสัญญาเช่าแบบลิสซิง หลักเกณฑ์และเงื่อนไข และข้อกำหนดต่างๆ เช่น ประเภทของทรัพย์สินที่สามารถนำมาให้เช่าแบบลิสซิงได้ วิธีการคำนวณค่าเช่า หน้าที่และความรับผิดชอบคู่สัญญา และระยะเวลาในการเช่า เป็นต้น

ในปัจจุบัน ผู้ประกอบธุรกิจลิสซิง มักจะประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อควบคู่กันไปด้วย อีกทั้งยังไม่มีกฎหมายเรื่องลิสซิงบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ หลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจลิสซิงตามประกาศกระทรวงการคลังและประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยก็มีลักษณะใกล้เคียงกับลักษณะซื้อขายแบบมีเงื่อนไข ลักษณะเช่าทรัพย์สิน และเช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นอย่างมาก จนทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไปเข้าใจว่า ลิสซิง คือเช่าซื้อ อีกทั้งในปัจจุบันได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญามาใช้บังคับ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2521 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2541) และตามกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ให้อำนาจคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ของสัญญาที่ถูกต้องควบคุมเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคก่อนทำสัญญาได้และได้มีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา จึงเกิดปัญหาของการเลี้ยงที่จะไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฉบับดังกล่าวของผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ โดยการทำสัญญาเช่าแบบลิสซิง หรือสัญญาลิสซิงกับผู้บริโภค หรือผู้เช่าซื้อรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์แทนการทำสัญญาเช่าซื้อ เพราะสัญญาเช่าแบบลิสซิง หรือสัญญาลิสซิง เป็นสัญญาที่ไม่ถูกต้องควบคุม จึงสามารถที่จะทำข้อตกลงต่างๆในสัญญาให้แตกต่างไปจากเรื่องเช่าทรัพย์สินและเช่าซื้อได้ อีกทั้งเรื่อง ลิสซิง ก็ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ และเมื่อมีข้อพิพาทเรื่องสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาตามสัญญาขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาล

แล้ว เมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่อง สัญญาลิสซิง บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ การที่ศาลจะนำกฎหมายมาปรับใช้แก้คดีจึงต้องนำบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ มาบังคับใช้กับสัญญาลิสซิง

ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอประเด็นปัญหาทางกฎหมาย และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหากับสัญญาลิสซิง ดังนี้

1. ประเด็นปัญหาหลักของสัญญาลิสซิง

การทำสัญญาเช่าแบบลิสซิง (Leasing) มีวิวัฒนาการมาจากการให้เช่าธรรมดา (Rental) ซึ่งในสมัยก่อนเป็นการให้เช่าแบบถือครอง (Lease hold) ได้แก่ การให้เช่าที่ดิน และอุปกรณ์ทางการเกษตร และจากการให้เช่าแบบถือครองธรรมดาได้พัฒนามาเป็นการให้เช่าซื้อ ต่อมาระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมทำให้เกิดการผลิตเพื่ออุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก การให้เช่าและการให้เช่าซื้อจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจในภาคอุตสาหกรรม สัญญาให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิง (Leasing) จึงเกิดขึ้นในการประกอบธุรกิจประเภทบริการจัดหาเงินทุน (Financing) โดยเจริญเติบโตควบคู่กับการให้เช่าทรัพย์สินประเภทอื่นและการให้เช่าซื้อ

การให้เช่าแบบลิสซิงได้เริ่มมีขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา มีชื่อเรียกว่า Rental Capital ในปี ค.ศ.1954 ประเภทสินค้าที่สามารถนำมาให้เช่าแบบลิสซิง ได้แก่ รถยนต์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ต่างๆในอุตสาหกรรม เครื่องคอมพิวเตอร์ ตู้รถไฟ และเครื่องจักรที่ใช้ในการก่อสร้างด้วย กล่าวโดยสรุปได้ว่า ลิสซิง (Leasing) ไม่ได้มีต้นกำเนิดหรือที่มาทางนิติศาสตร์ แต่เมื่อกล่าวถึง คำว่า ลิสซิง (Leasing) แล้ว คนทั่วไปมักจะเข้าใจความหมายว่า เป็นธุรกิจเกี่ยวข้องกับการเงินการธนาคารหรือสถาบันการเงินต่างๆ หมายถึง การบริการจัดหาเงินทุน (Financing) แบบหนึ่ง โดยเป็นเครื่องมือในการจัดหาทรัพย์สินประเภทเครื่องจักรอุปกรณ์ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในกิจการการผลิตและการประกอบธุรกิจต่างๆแทนการซื้อ ซึ่งการให้บริการในลักษณะลิสซิงนี้ จะทำในรูปแบบของการเช่า หรือสัญญาเช่าแบบลิสซิง โดยผู้ให้เช่าจะเป็นผู้ลงทุนซื้อทรัพย์สินมาให้เช่าแล้วเก็บผลประโยชน์ที่เป็นค่าเช่าทรัพย์สินจากผู้เช่า เมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า ผู้เช่ามีสิทธิเลือกที่จะซื้อทรัพย์สินที่เช่าเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง หรือทำสัญญาเช่าต่อ หรือส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าคืนให้แก่ผู้ให้เช่าก็ได้ ตามแต่จะตกลงกัน

การทำสัญญาลิสซิงระหว่างผู้ประกอบการลิสซิงกับผู้บริโภคที่เกิดขึ้นตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาซึ่งผู้บริโภคไม่มีอำนาจที่จะต่อรองเพื่อแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง

ข้อสัญญาได้ อีกทั้งการเข้าทำสัญญาลิสซิ่งของผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่ง ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งในปัจจุบันนี้มักจะประกอบธุรกิจให้เข้าซื้อไปพร้อมกัน และข้อตกลงตามสัญญาลิสซิ่งที่คู่สัญญาตกลงกันก็มีลักษณะใกล้เคียงกันกับลักษณะของสัญญาซื้อขายแบบมีเงื่อนไข สัญญาเช่าทรัพย์สิน และสัญญาเช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงมีปัญหาความหมายของสัญญาลิสซิ่งว่ามีลักษณะอย่างไร เกิดขึ้นในประเทศใด และประเทศต่างๆที่มีการนำสัญญาลิสซิ่งไปใช้นั้น มีหลักการและวัตถุประสงค์ของสัญญาลิสซิ่งที่มีลักษณะเป็นแบบเดียวกันกับสัญญาลิสซิ่งที่เกิดขึ้นหรือไม่ และเมื่อนำสัญญาลิสซิ่งไปใช้แล้ว ประเทศต่างๆมีการบัญญัติสัญญาลิสซิ่งไว้ในกฎหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจนแน่นอนหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนมีความพยายามที่จะค้นคว้าและวิเคราะห์ ความหมาย ลักษณะ และสาระสำคัญของสัญญาที่ เป็นวัตถุประสงค์ของสัญญาลิสซิ่งอันควรจะเป็น ตามเจตนาของคู่สัญญาที่ต้องการจะผูกพัน รวมทั้งความชัดเจนของสัญญาลิสซิ่ง ว่าควรจะมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายหรือไม่ ต่อไป

2. ประเด็นปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมายกับสัญญาลิสซิ่ง

การทำสัญญาลิสซิ่งของผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งหรือผู้ประกอบธุรกิจให้เข้าซื้อกับผู้บริโภคในปัจจุบันนี้ โดยลักษณะของธุรกิจลิสซิ่งและธุรกิจการให้เข้าซื้อแล้วเป็นการให้บริการทางการเงินอย่างหนึ่ง ผู้ประกอบธุรกิจมักจะมีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่า และจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาที่เป็นข้อตกลงในสัญญา โดยการทำสัญญาลิสซิ่งในรูปของสัญญาสำเร็จรูป โดยที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นผู้บริโภคไม่มีอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อตกลงหรือเงื่อนไขในสัญญาได้ มีแต่เพียงพิจารณาว่าจะทำสัญญาหรือไม่เท่านั้น (take it or leave it) ดังนั้นเมื่อมีการตกลงเข้าทำสัญญากันแล้ว คู่สัญญาย่อมมีความผูกพันตามข้อตกลงในสัญญา เนื่องจากสัญญาลิสซิ่งไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ และไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจลิสซิ่งตามประกาศของกระทรวงการคลัง และประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยก็มีลักษณะใกล้เคียงกับลักษณะของสัญญาซื้อขายแบบมีเงื่อนไข สัญญาเช่าทรัพย์สิน และสัญญาเช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นอย่างมาก จนทำให้บุคคลโดยทั่วไปที่เข้าทำสัญญาลิสซิ่งเข้าใจว่า สัญญาลิสซิ่ง คือสัญญาเช่าซื้อ ดังนั้นจึงเกิดปัญหาในการที่จะนำกฎหมายมาบังคับใช้กับสัญญาลิสซิ่งว่าจะนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในบรรพ 1 หลักทั่วไป และบรรพ 2 นี้ โดยการตีความสัญญาซึ่งเป็นเจตนาที่แท้จริงของบุคคลผู้เข้าทำสัญญา ซึ่งการตีความสัญญาลิสซิ่งนั้น ต้องพิจารณาถึงเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาที่ต้องการ

ผูกพันและพิจารณาถึงความประสงค์ในทางสุจริตและพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 368 หรือการวินิจฉัยโดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง โดยอาศัยกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง เพราะกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้แก่คดีจึงอาศัยกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ มาบังคับใช้กับสัญญาซื้อขายซึ่งในฐานะที่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ซึ่งผู้เขียนมีความพยายามที่จะค้นคว้าวิเคราะห์ ถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับสัญญาซื้อขาย ซึ่งควรจะนำบทบัญญัติในเรื่องใดมาบังคับใช้กับสัญญาซื้อขาย และหากมีการเข้าทำสัญญาซื้อขายโดยเข้าใจว่าเป็นการทำสัญญาเช่าซื้อ คู่สัญญาจะต้องผูกพันกันอย่างไร โดยผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป

3. ประเด็นปัญหาเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจซื้อขาย

เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาซื้อขาย บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ แต่การประกอบธุรกิจซื้อขายและการทำสัญญาซื้อขายได้รับความนิยมน และมีการทำสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นจำนวนมาก สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาที่ทำได้ตามหลักหลักอิสระในทางแพ่ง (Private Autonomy) และหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ดังนั้นคู่สัญญาจึงสามารถที่จะตกลงสิทธิหน้าที่ระหว่างคู่สัญญาในเนื้อหาของสัญญาได้เอง แต่ในทางปฏิบัติอาจเกิดปัญหาข้อพิพาท เรื่อง สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของคู่สัญญาได้ เพราะสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาในบางเรื่องไม่ได้มีการตกลงและกำหนดไว้ในสัญญา อีกทั้งในเรื่องสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาตามสัญญาซื้อขายซึ่งก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ ทำให้ในปัจจุบันมีการทำสัญญาซื้อขายโดยที่คู่สัญญายังไม่มีความเข้าใจถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดที่จะต้องผูกพันตามสัญญาซื้อขาย ดังนั้นการทำสัญญาซื้อขายโดยที่ไม่มีความเข้าใจถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดดังกล่าวจึงถือว่าเป็นช่องว่างของสัญญา ดังนั้นเมื่อมีข้อพิพาทขึ้นสู่การพิจารณาของศาล การที่ศาลจะวินิจฉัยคดีนั้นได้จะต้องวินิจฉัยโดยการตีความสัญญา เมื่อสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาตามสัญญาซื้อขายซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง เหมือนกับสัญญาเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ และสัญญาซื้อขาย การวินิจฉัยคดีศาลก็นำหลักกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาใช้ในการวินิจฉัย โดยอาศัยหลักของมาตรา 4 วรรคสอง ซึ่งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจซื้อขาย ตามประกาศกระทรวงการคลังกำหนดไว้ ไม่มีความครอบคลุมในเรื่องสำคัญ เช่น ความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง และการรอนสิทธิในทรัพย์สินตามสัญญาซื้อขาย สิทธิในการบอกเลิกสัญญาของผู้เช่าในกรณีที่ทรัพย์สินที่เช่าชำรุดบกพร่อง ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังไม่มีคำ

พิพากษาศาลฎีกาที่ได้วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้ผู้เขียนมีความพยายามที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งตามสัญญาลิสซิ่ง โดยศึกษาวิเคราะห์จากกฎหมายสัญญาลิสซิ่งของต่างประเทศ และอนุสัญญาว่าด้วยลิสซิ่งทางการเงินระหว่างประเทศ ค.ศ.1988 (UNIDROIT Convention on International Financial Leasing,1988) เพื่อเป็นแนวทางในการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาลิสซิ่ง เรื่อง สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่ง และเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

4. ประเด็นปัญหาเรื่อง สิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคในสัญญาลิสซิ่ง

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของสัญญาลิสซิ่งแล้ว มักจะเป็นสัญญาระหว่างผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นผู้ให้เช่าหรือผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่ง กับผู้เช่าซึ่งเป็นผู้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าซึ่งเป็นผู้บริโภค สัญญาลิสซิ่งดังกล่าวจึงเป็นสัญญาระหว่างผู้บริโภค กับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ เมื่อพิจารณาจากความหมายและสาระสำคัญของสัญญาลิสซิ่งแล้ว สัญญาลิสซิ่งเป็นสัญญาไม่มีชื่ออย่างหนึ่งที่คู่สัญญาสามารถที่จะตกลงทำสัญญากันอย่างไรก็ได้ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่เนื่องจากหลัก เกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาลิสซิ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ แต่กฎหมายที่นำมาบังคับใช้กับสัญญาลิสซิ่ง เป็นหลักเกณฑ์ตามประกาศของกระทรวงการคลัง และประกาศของอธิบดีกรมสรรพากร ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์เหล่านั้นแล้วจะพบว่า เป็นหลักเกณฑ์ที่จำกัดหลักเสรีภาพในการทำสัญญา เช่น จำกัดคุณสมบัติของผู้ให้เช่าไว้เฉพาะธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนที่รับชำระแล้วไม่ต่ำกว่า 60 ล้านบาท จำกัดคุณสมบัติของผู้เช่าไว้เฉพาะนิติบุคคลเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนมีความพยายามที่จะศึกษาว่า สัญญาลิสซิ่งสามารถที่จะทำขึ้นระหว่างบุคคลธรรมดา กับบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ประกอบการกับบุคคลธรรมดาได้หรือไม่ ตามหลักอิสระในทางแพ่ง และหลักเสรีภาพในการทำสัญญา เพราะข้อกำหนดดังกล่าวไม่เคารพขอบเขตทางกฎหมายของบุคคลอื่น ทำให้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวไม่สามารถที่จะเป็นผู้ให้เช่าหรือไม่สามารถที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตทางกฎหมายของตนเองด้วยตนเองในทางทรัพย์สินได้ โดยจะได้วิเคราะห์ เปรียบเทียบกับสัญญาซื้อขายแบบมีเงื่อนไข สัญญาเช่าทรัพย์สิน และสัญญาเช่าซื้อ เพื่อเป็นแนวทางในการ

บัญญัติหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาลิสซิ่ง เรื่องสิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคในสัญญาลิสซิ่ง และเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

5. ประเด็นปัญหาการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิ่ง

การสิ้นสุดของสัญญาลิสซิ่งอาจเกิดจาก การเลิกสัญญาซึ่งเป็นการทำนิติกรรมอันใหม่เพื่อระงับสิทธิ หรือระงับนิติสัมพันธ์อันเดิมที่มีผลผูกพันระหว่างคู่สัญญา การเลิกสัญญานั้นเกิดจากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงกันเลิกสัญญาที่ได้ทำขึ้นแล้ว หรือการบอกเลิกสัญญาโดยคู่สัญญาเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญา โดยที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยซึ่งการเลิกสัญญาโดยวิธีนี้จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 หนี้ เรื่องการบอกเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา มาตรา 386 กล่าวคือ ได้มีการระบุไว้ในสัญญาว่า ถ้ามีการผิดสัญญาหรือการไม่ชำระหนี้โดยอย่างใดอย่างหนึ่งของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ให้สิทธิคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งบอกเลิกสัญญาได้ และนอกจากนี้ยังมีการบอกเลิกสัญญาโดยบทบัญญัติของกฎหมาย มาตรา 387 กับมาตรา 388 เป็นกรณีที่ถูกหนีไม่ชำระหนี้ทำให้เจ้าหนี้ออกเลิกสัญญาได้ และมาตรา 389 เป็นกรณีที่การชำระหนี้กลายเป็นพันธียเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะโทษลูกหนี้อาจเจ้าหนี้ออกเลิกสัญญาได้ โดยวิธีการบอกเลิกสัญญาจะต้องมีการแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญา โดยคู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิในการบอกเลิกสัญญาไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแล้วย่อมมีผลทำให้สัญญานั้นระงับสิ้นไปหรือสัญญาลิ้นสุดลง

การทำสัญญาลิสซิ่งในปัจจุบันนี้ มีการทำสัญญาลิสซิ่งอยู่ 2 ประเภท คือ สัญญาเช่าชนิดลงทุน (Financial Lease) ลักษณะของสัญญาลิสซิ่งประเภทนี้จะมีการตกลงไม่ให้ผู้เช่าบอกเลิกสัญญาเช่าก่อนครบกำหนดระยะเวลาในสัญญาเช่า และสัญญาเช่าชนิดดำเนินงาน (Operating Lease) ลักษณะของสัญญาลิสซิ่งประเภทนี้ จะมีการตกลงให้ผู้เช่าสามารถบอกเลิกสัญญาเช่าก่อนครบกำหนดระยะเวลาในสัญญาได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวถือได้ว่าการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิ่งโดยข้อตกลงในสัญญาลิสซิ่งแต่ละประเภทนี้มีความแตกต่างกัน และสัญญาลิสซิ่งมักจะมีข้อกำหนดห้ามผู้เช่าบอกเลิกสัญญาซึ่งเมื่อมีการตกลงกันไว้ในสัญญาแล้ว ผู้เช่าก็ไม่สามารถที่จะบอกเลิกสัญญาโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 4 เช่าทรัพย์สินมาใช้บังคับได้ เพราะต้องถือตามเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงไว้ในสัญญาลิสซิ่งตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา และเมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ที่นำมาใช้บังคับกับผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งตามประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง เงื่อนไขในการอนุญาตให้บริษัทเงินทุนประกอบกิจการให้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง ข้อ 5(8) การบอกเลิกสัญญา เมื่อผู้เช่าผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าสองงวดติด ๆ กัน หรือเมื่อผู้เช่ากระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็น

ส่วนสำคัญ บริษัทเงินทุนต้องแจ้งการบอกเลิกสัญญาพร้อมด้วยเหตุผลเป็นหนังสือให้ผู้เช่าทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าได้รับหนังสือดังกล่าว ในหนังสือบอกเลิกสัญญานั้นให้ระบุด้วยว่า หากผู้เช่าชำระค่าเช่างวดที่ค้างชำระหรือแก้ไขการผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญดังกล่าว แล้วแต่กรณี ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกเลิกสัญญาการบอกเลิกสัญญานั้นเป็นอันระงับไป

ในกรณีที่ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าสองงวดติดต่อกัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกเลิกสัญญา ให้การบอกเลิกสัญญานั้นเป็นอันระงับไป ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นการนำหลักเกณฑ์ในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา มาตรา 574 ลักษณะเช่าซื้อมาใช้กับการบอกเลิกสัญญาซึ่ง

นอกจากนี้การสิ้นสุดของสัญญา อาจเกิดจากการครบกำหนดระยะเวลาตามที่ตกลงไว้ในสัญญา ซึ่งเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดังกล่าวแล้วสัญญาก็เป็นอันระงับสิ้นไป และเนื่องจากสัญญาซึ่งเป็นสัญญาเช่าทรัพย์สินชนิดหนึ่ง และในปัจจุบันนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้นการสิ้นสุดของสัญญาซึ่งก็อาจเกิดจากทรัพย์สินที่ทำสัญญาซึ่งนั้นเสียหายหรือสูญหายทั้งหมด สัญญาซึ่งก็ระงับไปทันทีโดยไม่ต้องคำนึงว่าการเสียหายหรือสูญหายนั้นเกิดจากความผิดของฝ่ายใด หรือเกิดจากเหตุสุดวิสัย ซึ่งเป็นการนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 4 เช่าทรัพย์สิน มาใช้บังคับโดยอนุโลม นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาว่า เมื่อผู้เช่าในสัญญาซึ่งตาย หรือตกเป็นบุคคลล้มละลายในกรณีที่ผู้เช่าเป็นบุคคลธรรมดา หรือผู้เช่าที่เป็นนิติบุคคลพ้นสภาพจากการเป็นนิติบุคคลแล้ว สัญญาซึ่งจะสิ้นสุดลงหรือไม่

จากข้อแตกต่างและปัญหาต่างๆของการสิ้นสุดลงของสัญญาซึ่ง ทั้งที่เป็นกรณีที่มีการตกลงไว้ในสัญญาที่ห้ามผู้เช่าบอกเลิกสัญญา ก่อนครบกำหนดระยะเวลาในการเช่า โดยที่ผู้เช่าไม่สามารถนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะเช่าทรัพย์สินมาใช้บังคับได้ และการให้สิทธิผู้เช่าในการบอกเลิกสัญญาเมื่อผู้เช่าผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าสองงวดติดต่อกัน หรือผู้เช่ากระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ ซึ่งเป็นการนำหลักเกณฑ์ในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะเช่าซื้อมาใช้บังคับกับสัญญาซึ่ง รวมทั้งการสิ้นสุดของสัญญาเมื่อทรัพย์สินที่ทำสัญญาซึ่งนั้นเสียหายหรือสูญหายทั้งหมด ซึ่งเป็นการนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะเช่าทรัพย์สินมาใช้บังคับกับสัญญาซึ่ง ซึ่งข้อแตกต่างดังกล่าวผู้เขียนมีความพยายามที่จะศึกษาวิเคราะห์

ถึงการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิงว่า ควรจะมีหลักเกณฑ์ในการสิ้นสุดของสัญญาอย่างไร จึงจะมีความเหมาะสมและใช้บังคับได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อไป

6. ประเด็นปัญหาการควบคุมสัญญาลิสซิงเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

เนื่องจากในทางปฏิบัติของผู้ประกอบธุรกิจลิสซิงและผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อ จะมีการประกอบทั้งธุรกิจลิสซิงและธุรกิจเช่าซื้อไปพร้อมกัน เพราะเป็นการให้บริการทางการเงินเหมือนกัน แต่ในการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภคมักจะทำเป็นสัญญาลิสซิง เพราะสัญญาลิสซิงเป็นสัญญาที่ไม่ถูกควบคุมตามประกาศคณะกรรมการสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และเนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิงบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ แต่การประกอบธุรกิจลิสซิงและการทำสัญญาลิสซิงได้รับความนิยมและมีการทำสัญญาลิสซิงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคไม่สามารถที่จะเข้าไปควบคุมการกำหนดข้อตกลงในสัญญาลิสซิง เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของคู่สัญญาซึ่งเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคก่อนเข้าทำสัญญา ในสัญญาลิสซิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการทำสัญญาลิสซิงรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ไปทำสัญญาลิสซิงกับผู้บริโภคแทนการทำสัญญาเช่าซื้อ เพราะสัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาที่ถูกควบคุมตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ข้อตกลงในสัญญาลิสซิงเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของคู่สัญญา เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และไม่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาในสัญญาลิสซิง ตามกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการบัญญัติกฎหมายลักษณะสัญญาลิสซิง ที่กำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของคู่สัญญาในสัญญาลิสซิง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อควบคุมการทำสัญญาลิสซิงที่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคทางด้านสัญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหา และระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิดพื้นฐานและวิวัฒนาการของหลักกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิง
2. ศึกษาความหมาย ประเภท และสาระสำคัญของสัญญาลิสซิง
3. ศึกษาเปรียบเทียบสัญญาลิสซิงกับกฎหมายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย เช่าทรัพย์ และเช่าซื้อ
4. ศึกษาปัญหาการนำหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้กับสัญญาลิสซิง
5. ศึกษาปัญหาเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจลิสซิง
6. ศึกษาปัญหาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคในสัญญาลิสซิง
7. ศึกษาปัญหาการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิง
8. ศึกษาปัญหาการควบคุมสัญญาลิสซิงเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิงตามหลักกฎหมายต่างประเทศโดยศึกษาในกลุ่มประเทศ Common Law, Civil Law และอนุสัญญาว่าด้วยลิสซิงทางการเงินระหว่างประเทศ ค.ศ.1988 (UNIDROIT Convention on International Financial Leasing 1988)
2. ศึกษาวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิงในประเทศไทยตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีการค้า (ฉบับที่ 53) เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ระยะเวลาที่ให้เช่าทรัพย์สิน และเกณฑ์การคำนวณทุนทรัพย์ของทรัพย์สินที่ให้เช่าบางประการที่อาศัยอำนาจตามประมวลรัษฎากร
3. ศึกษาวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิงในประเทศไทย ตามประกาศกระทรวงการคลังซึ่งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจการเงิน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ.2551
4. ศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ หลักกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิงในสาระสำคัญของสัญญาลิสซิง เรื่อง การเกิดสัญญา แบบของสัญญา คุณสมบัติของคู่สัญญา ประเภทของทรัพย์สินในสัญญา หน้าที่และความรับผิดของคู่สัญญา และการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิง

5. ศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิ่งกับสัญญาซื้อขายสัญญาเช่าทรัพย์สิน และสัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
6. ศึกษาวิเคราะห์ในเชิงกฎหมายเปรียบเทียบว่า ลักษณะของสัญญาลิสซิ่งเป็นสัญญาประเภทใด และการบังคับใช้กฎหมายกับสัญญาลิสซิ่งควรจะเป็นไปในลักษณะใด จึงจะมีความเหมาะสมถูกต้องแท้จริงตามเจตนารมณ์ของคู่สัญญา
7. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเรื่อง สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งในความชำรุดบกพร่อง และความรับผิดในการรอนสิทธิของทรัพย์สินในสัญญาลิสซิ่ง
8. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิ่ง
9. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการควบคุมสัญญาลิสซิ่งเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

1.4 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยเป็นศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) หนังสือ ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ วารสาร และแนวคำพิพากษาของศาล รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางกฎหมายที่ปรากฏในรูปแบบข้อมูลสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเว็บไซต์ต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาเรื่องสัญญาลิสซิ่ง โดยทำการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ สัญญาลิสซิ่งในกฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทย รวมทั้งการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสัญญาลิสซิ่ง ในประเด็นต่างๆ ผู้เขียนคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ได้ทราบแนวคิดพื้นฐานและวิวัฒนาการของหลักกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิ่ง
2. ทำให้ทราบความหมาย ประเภท และสาระสำคัญของ สิทธิหน้าที่ และการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิ่ง
3. ทำให้ทราบลักษณะของสัญญาลิสซิ่งเป็นสัญญาประเภทใด และการบังคับใช้กฎหมายกับสัญญาลิสซิ่งควรจะเป็นไปในลักษณะใด

4. ทำให้ทราบสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจอิสระซึ่ง ใน ความชำรุดบกพร่อง และความรับผิดชอบในการรอนสิทธิ ของทรัพย์สินในสัญญาอิสระซึ่ง
5. ทำให้ทราบปัญหาและแนวทางในการควบคุมสัญญาอิสระซึ่งเพื่อเป็นการ คัดกรองผู้บริโภค
6. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้ สอดคล้องกับการทำสัญญาอิสระซึ่ง ที่เกิดขึ้นจริงในการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสัญญาอิสระซึ่ง และเพื่อเป็นการคัดกรองผู้บริโภค ต่อไป